

<i>Н.М. Гоблик-Маркович, М.І. Капустей</i> ГЕОГРАФІЯ ФЕСТИВАЛІВ ЗАКАРПАТТЯ	389
<i>О.Б. Горностай</i> РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ В УКРАЇНІ	396
<i>О.С. Вйонцек</i> РЕГІОНАЛЬНІ НАУКОВО-ОСВІТНІ ЦЕНТРИ – МЕХАНІЗМ СФЕРИ ОБМІНУ ЗНАННЯМИ.....	401

ДО ВІДОМА АВТОРІВ СТАТЕЙ..... 407

1. ЛІСОВЕ ТА САДОВО-ПАРКОВЕ ГОСПОДАРСТВО

УДК 630*228

Здобувач П.П. Придка;

проф. Ю.М. Дебринюк, д-р с.-г. наук – НЛТУ України, м. Львів

ЛІСОВІ НАСАДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ: ПОШИРЕННЯ ТА ЛІСІВНИЧО-ТАКСАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

На основі опрацювання повидільної таксаційної бази даних станом на 1.01.2011 р. здійснено оцінку сучасного поширення насаджень регіону в межах лісгосподарських підприємств. Проаналізовано також лісівничо-таксаційні показники – розподіл за відносними повнотами, запасами стовбурової деревини, групами віку, розповсюдження за типами лісу і складом деревостанів. Наголошено на перспективі створення плантаційних лісових культур із швидкорослих видів як сировинної бази для задоволення промислових потреб.

Ключові слова: Українське Розточчя, насадження, площа, повнота, запас, групи віку, вікова структура, типи лісу, плантаційне лісовирощування.

Вступ. Українське Розточчя розташоване у перехідній смузі від лісової до лісостепової зони і тому має як ознаки першої (вологий клімат, характерний склад деревної рослинності, специфічний ґрунтовий покрив), так і другої зон (фрагменти степової рослинності, ґрунти та ґрунтотвірні породи). Флора Розточчя є типовою для широколистяно-лісової зони Середньої Європи [13].

По території району проходить Головний європейський вододіл між басейнами річок Дністер, Західний Буг, Сян. Розточчя простягається по території України приблизно на 60 км, і продовжується далі в Польщі. За лісорослинним районуванням райони Розточчя та Опілля об'єднані в один район – Львівсько-Бережанське вододільне плато [3]. За лісокліматичним районуванням Українське Розточчя віднесено до Розточ-Опільського лісокліматичного району 4 d-I [9]. К.І. Геренчук [2] об'єднав Розточчя та Опілля в одну фізико-географічну область, зазначаючи однак, що значна протяжність області (близько 200 км) і значні коливання висот зумовлюють помітні зміни місцевих кліматичних умов, внаслідок чого необхідне детальне районування цієї великої території для точного врахування агрокліматичних умов. Ю.М. Дебринюк [4] виділив в межах Українського Розточчя один лісокультурний район – Розточський.

Характерною рисою регіону в ботаніко-географічному аспекті є проходження по території Розточчя східної межі природного поширення *Picea abies* [L.] Karst., *Abies alba* Mill., *Larix decidua* Mill. var. *polonica*, *Juniperus communis* L., а також північної межі природного ареалу *Fagus sylvatica* L.

Мета роботи полягає в уточненні сучасних меж Українського Розточчя в розрізі організацій-користувачів лісового фонду, у вивченні лісівничо-таксаційних характеристик лісових насаджень, шляхів підвищення їх продуктивності.

Об'єкти та методика. Об'єктом досліджень були лісові насадження Українського Розточчя. Для визначення показника лісистості використовували великомасштабні картографічні матеріали з уточненням отриманих даних за ма-

теріалами обліку лісового фонду організацій-користувачів, які функціонують на території досліджуваного регіону.

Методика робіт є загальноприйнятою для лісівничих і таксаційних досліджень з використанням методів узагальнення, компонентного аналізу, логічного та історичного підходу. Для виконання мети роботи ми проаналізували таксаційну базу даних з лісового фонду регіону станом на 1.01.2011 р., здійснили оцінку сучасного поширення лісів Українського Розточчя в межах лісогосподарських підприємств, проаналізували лісівничо-таксаційні показники насаджень. Для уточнення меж організацій-користувачів лісових насаджень використовували топографічні карти (1: 100 000) та планшети розташування лісових масивів (1: 10 000). Уточнюючи сучасні межі Українського Розточчя, брали до уваги напрацювання С.А. Генсірука та ін. [7], Й. Бурачинського [14], Б.Ф. Остапенка та ін. [8, 9], Ю.М. дебринюка [4, 6], М.І. Сороки [12, 13].

Результати досліджень. Поширення лісових насаджень, їх лісівничо-таксаційні показники вивчали в межах регіону Українського Розточчя. При цьому брали до уваги, що його західною межею є державний кордон України з Польщею; північно-східна межа проходить по лінії Гребенне – Рава-Руська – Думичі – Магерів – Крехів – Жовква – Мацошин – Грядя – Малі і Великі Грибовичі – Малехів, після чого проходить по північно-західних околицях м. Львова, повертаючи на Рясне, Брюховичі, Бірки, ясницька, Страдч, Затоку, Добростани, Новояворівськ, Старичі, східніше Немирова, Вороблячин, Луг – і до державного кордону. Аналіз площ лісового фонду Українського Розточчя показав, що на території регіону існує 22 організації – користувачі лісового фонду (табл. 1).

Табл. 1. Розподіл площі земель лісогосподарського призначення за їх категоріями в розрізі організацій-користувачів лісового фонду

Шифр користувача	Назва організації	Перелік кварталів, що відносяться до регіону	Вкриті лісовою рослинністю ділянки, га	В т.ч. лісові культури	Не вкриті лісовою рослинністю ділянки, га	Разом лісових ділянок, га	Нелісові землі, га	Загальна площа земель л/г призначення, га
1	2	3	4	5	6	7	8	9
01	Завадівське л-во ДП "Львівське ЛП"	1-31, 32-66	3310,6	393,2	186,4	3497,0	60,0	3557,0
02	Вязівське л-во ДП "Жовківське ЛП"	24-29, 30-75	2982,8	981,0	163,8	3146,6	44,4	3191,0
03	Боровецьке л-во ДП "Рава-Руське ЛП"	1-7, 33-46	1547,5	563,2	120,2	1667,7	57,3	1725,0
04	Потелицьке л-во ДП "Рава-Руське ЛП"	31-32, 61-63, 64-75, 76-79	1407,0	739,8	73,0	1480,0	46,0	1526,0
05	Верещицьке л-во ДП "Рава-Руське ЛП"	4, 8-11, 15-19, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 32, 33, 34	1130,2	556,1	97,2	1227,4	3,6	1231,0
06	Шклівське л-во ДП "Рава-Руське ЛП"	5, 6, 12, 13, 14, 20, 21, 25, 26, 30, 31, 46, 47	751,2	334,0	25,4	776,6	20,4	797,0
07	Новояворівське л-во ДП "Рава-Руське ЛП"	35-39, 40-43, 45	477,4	168,4	54,2	531,6	3,4	535,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
08	Смолинське л-во ДП "Рава-Руське ЛП"	1-6, 56	332,3	248,3	45,4	377,7	0,3	378,0
09	ДП "Львівський селекційно-насіenneвий центр"	1-43, 45-86	2597,5	551,6	111,7	2709,2	24,8	2734,0
10	Великопільське л-во Страдчівського НВЛК	всі квартали	2611,7	1185,6	203,4	2815,1	66,9	2882,0
11	Лелехівське л-во Страдчівського НВЛК	всі квартали	1735,2	600,2	157,2	1892,4	61,6	1954,0
12	Страдчівське л-во Страдчівського НВЛК	всі квартали	1726,7	533,3	139,5	1866,2	39,8	1906,0
13	Верещицьке л-во Природного заповідника "Розточчя"	всі квартали	954,7	194,4	16,6	971,3	25,7	997,0
14	Ставчанське л-во Природного заповідника "Розточчя"	всі квартали	975,6	119,9	19,6	995,2	91,8	1087,0
15	Майданське л-во Старицького військового лісгоспу	всі квартали	3444,1	519,7	230,9	3675,0	482,0	4157,0
16	Старицьке л-во Старицького військового лісгоспу	4, 7-10, 12-14, 18-30, 33-39, 42-43, 45-49, 51-59	3239,9	817,9	264,0	3503,9	134,1	3638,0
17	Магерівське л-во Магерівського військового лісгоспу	52-58, 70-128	6625,6	1234,5	614,4	7240,0	1088,0	8328,0
18	Середкевицьке л-во Магерівського військового лісгоспу	1-37, 41, 43-51, 64-67, 69	3264,8	1249,7	253,4	3518,2	1975,8	5494,0
19	Жовківське л-во Жовківського ДЛП "Галсільліс"	15, 17-35	1016,6	39,9	46,2	1062,8	0,2	1063,0
20	Рава-Руське л-во Жовківського ДЛП "Галсільліс"	1-22, 28-31	1826,2	359,4	155,4	1981,6	9,4	1991,0
21	Немирівське л-во Яворівського ДЛП "Галсільліс"	1-10; 12-19	1595,1	63,4	144,0	1739,1	18,9	1758,0
22	Івано-Франківське л-во Яворівського ДЛП "Галсільліс"	8-37	1611,3	363,9	139,5	1750,8	12,2	1763,0
Всього			45164,0	11817,4	3261,4	48425,4	4266,6	52692,0

Загалом площа вкритих лісовою рослинністю ділянок Українського Розточчя становить трохи більше 45 тис. га, а лісових земель – майже 48,5 тис. га. Найбільшими користувачами лісових насаджень на території регіону є Магерівський ВЛГ (9890 га або 22 %), Старицький ВЛГ (6684 га або 15 %), Страдчівський НВЛК (6074 га або 13 %), ДЛП "Галсільліс" (6040 га або 13 %) та ДП "Рава-Руське ЛП" (5644 га або 12 %). Лісовий фонд Страдчівського навчально-виробничого лісокомбінату та Природного заповідника "Розточчя" повністю знаходиться в межах досліджуваного регіону.

У районі збереглася значна кількість природних лісів. Так, на дерново-слабоопідзолених піщаних ґрунтах ростуть складні за структурою буково-сос-

ново-дубові та буково-соснові ліси. Помітне місце на піщаних аренах Розточчя належить також дубово-сосновим лісам. На сильно горбистих ділянках району рідко трапляються букові та грабово-букові ліси. Поряд із цим, регіон Розточчя має давні лісокультурні традиції, що підтверджується відносно високим відсотком штучно створених лісових насаджень (11,8 тис. га або 26 %). Останнім часом лісогосподарські підприємства більше орієнтуються на природне відтворення лісів. Значні площі букових насаджень на території Розточчя, необхідність підвищення їх продуктивності та стійкості зобов'язують лісівників більше уваги приділяти саме природному відтворенню лісів.

Не вкриті лісовою рослинністю ділянки займають 7,2 % площі, що вказує на інтенсивне лісокористування в регіоні. Якщо прийняти загальну площу Українського Розточчя в 100200 га [4], то лісистість території становитиме 45,1 %, що на 6,6 % менше, ніж за даними на середину 90-х років минулого століття. На території регіону обліковано 33 породи, які є переважаючими у складі лісів (табл. 2). Серед них найбільшу площу займають насадження з перевагою у складі *Pinus sylvestris* L. (45,1 %), *Fagus sylvatica* L. (28,4 %), *Quercus robur* L. (10,3 %), *Betula pendula* Roth. (5,3 %) та *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. (3,8 %). Насадження за перевагою інших порід займають незначну площу.

Насадження Українського Розточчя загалом є високобонітетними. Так, насадження I^a і вище класів бонітету займають 32,2, I бонітету – 44,5, II бонітету – 17,7, III бонітету – 5,1 %. Насадження низьких класів бонітету в лісовому фонді регіону займають незначну площу (табл. 2). На території Розточчя успішно культивують такі швидкорослі породи, як модрина європейську та японську, псевдотсугу Мензіса і дуб червоний. Модринові насадження займають невелику площу (0,8 %), але 60 % насаджень породи ростуть за I^b і вище класами бонітету. Насаджень з перевагою *Quercus borealis* Michx. створено трохи більше, ніж модринових (1,2 %), 79 % з яких ростуть за I^a і вище класами бонітету.

Табл. 2. Розподіл вкритих лісовою рослинністю ділянок Українського Розточчя за класами бонітету, га

№ з/п	Переважаюча деревна порода	Класи бонітету							Разом
		I ^b і вище	I ^a	I	II	III	IV	V	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Сосна звичайна	829,2	6723,5	9894,3	2488,6	313,2	109,7	0,4	20358,9
2.	Модрина	222,8	56,9	54,0	46,4	1,5	–	–	381,6
3.	Ялина європейська	35,3	51,2	26,1	0,8	–	–	–	113,4
4.	Сосна Веймутова	–	0,4	3,3	0,4	–	–	–	4,1
5.	Ялиця біла	–	0,9	2,8	–	–	–	–	3,7
6.	Псевдотсуга Мензіса	–	–	1,5	2,1	0,6	–	–	4,2
7.	Бук лісовий	242,9	4393,1	6583,1	1394,9	195,1	0,7	–	12809,8
8.	Дуб звичайний	8,2	372,6	1541,2	2184,7	542,2	16,8	2,1	4667,8
9.	Ясен звичайний	2,6	62,1	19,3	17,7	–	–	–	101,7
10.	Дуб червоний	217,8	212,8	89,0	22,5	0,1	–	–	542,2
11.	Береза повисла	226,5	572,0	999,9	518,3	61,0	17,8	–	2395,5
12.	Гр аб звичайний	–	8,0	185,4	399,5	589,9	32,9	0,3	1216,0
13.	Вільха чорна	20,2	83,0	348,2	721,9	486,9	36,9	–	1697,1
14.	Осика	32,7	62,8	182,7	128,3	84,5	–	–	491,0
15.	Клен-явір	14,3	45,2	56,2	9,2	4,5	–	–	129,4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16.	Липа дрібнолиста	–	25,9	53,0	14,1	11,8	–	–	104,8
17.	Клен гостролистий	–	29,5	27,9	10,2	0,2	0,2	–	68,0
18.	Робінія звичайна	0,1	4,1	15,2	12,3	1,5	–	–	33,2
19.	Берест	–	6,8	0,9	–	–	–	–	7,7
20.	Верб а біла	–	–	–	1,7	1,0	4,0	–	6,7
21.	Тополя канадська	–	–	–	1,6	1,1	3,3	–	6,0
22.	Горіх грецький	–	–	1,7	–	2,8	0,3	–	4,8
23.	Черешня	–	–	4,1	–	–	–	–	4,1
24.	Тополя біла	–	–	–	–	–	3,0	–	3,0
25.	Клен ясенелистий	–	2,2	–	–	–	–	–	2,2
26.	Верб а ламка	–	–	–	–	–	0,7	1,1	1,6
27.	Бархат амурський	0,3	0,3	0,6	0,4	–	–	–	1,6
28.	В'яз шорсткий	–	–	–	1,5	–	–	–	1,5
29.	Горіх сірий	–	0,9	–	–	–	–	–	0,9
30.	Клен цукристий	–	0,3	–	–	–	–	–	0,3
31.	Тополя чорна	–	–	–	–	–	0,2	–	0,2
32.	Груша звичайна	–	–	0,2	–	–	–	–	0,2
33.	Ліщина звичайна	–	–	–	–	–	–	–	0,8
Всього		1852,9	12714,5	20090,6	7977,1	2298,7	226,3	3,9	45164,0

Площа насаджень *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko є дуже незначною, що пов'язано насамперед із відсутністю насінної бази. Бонітет насаджень теж відносно невисокий, що пояснюють перевагою молодняків, які не відзначаються високою швидкістю росту, а також культивуванням провенієнцій, які не є перспективними для вирощування в Українському Розточчі. Район має високий природно-кліматичний потенціал лісових площ, що дає змогу істотно підвищити рівень фактичної продуктивності насаджень за рахунок введення швидкорослих порід [4-6, 10, 11].

Насадження регіону є загалом середньоповнотними, площа яких переважає (51,5 %). Високоповнотних насаджень трохи менше (36,8 %). Насадження низької повноти займають 10,7 % вкритих лісовою рослинністю ділянок регіону (табл. 3). Найбільш високоповнотними (0,81-1,00) є насадження *Quercus borealis* Michx. (68,2 %), *Larix* L. (55,9 %), *Populus tremula* L. (50,2 %) та *Pinus sylvestris* L. (48,7 %). Для насаджень інших порід, насамперед – *Fagus sylvatica* L., *Quercus robur* L., *Fraxinus exelsior* L., характерна середня повнота. Серед насаджень перелічених порід невелика частина є низькоповнотними (табл. 3).

Табл. 3. Розподіл лісових насаджень Українського Розточчя за відносними повнотами, га

№ з/п	Переважаюча деревна порода	Повнота							Разом	
		0,3 і менше	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9		1,0
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Сосна звичайна	114,5	450,5	1134,6	2806,7	5941,7	7062,8	2586,4	261,7	20358,9
2.	Модрина	2,5	3,6	7,8	17,1	137,1	108,0	84,0	21,5	381,6
3.	Ялина європейська	4,5	5,1	10,3	31,0	23,6	14,1	22,5	2,3	113,4
4.	Сосна Веймутова	2,9	–	0,4	–	0,8	–	–	–	4,1
5.	Ялиця біла	–	–	–	–	2,8	0,9	–	–	3,7
6.	Псевдотсуга Мензіса	–	–	0,8	0,6	2,2	0,6	–	–	4,2
7.	Бук лісовий	229,3	423,1	1291,3	3438,5	4339,5	2323,0	674,1	91,0	12809,8
8.	Дуб звичайний	45,2	165,4	534,0	1015,1	1613,6	769,0	402,3	123,2	4667,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9.	Ясен звичайний	–	1,0	8,4	24,0	44,7	19,3	4,3	–	101,7
10.	Дуб червоний	–	–	4,2	22,4	145,8	215,0	124,0	30,8	542,2
11.	Береза повисла	7,9	50,0	160,2	345,5	1060,0	637,9	121,2	12,8	2395,5
12.	Грَاب звичайний	12,3	10,7	129,8	415,0	405,6	212,6	26,5	3,5	1216,0
13.	Вільха чорна	10,2	63,7	226,1	534,5	554,1	246,9	57,2	4,4	1697,1
14.	Осика	0,3	4,4	94,4	33,8	111,7	192,5	43,5	10,4	491,0
15.	Клен-явір	0,7	–	5,7	22,2	45,3	44,9	10,6	–	129,4
16.	Липа дрібнолиста	1,3	17,6	17,6	33,1	31,7	3,5	–	–	104,8
17.	Клен гостролистий	–	0,8	9,2	15,4	16,5	20,1	1,1	4,9	68,0
18.	Робінія звичайна	–	1,3	4,8	7,0	9,3	10,8	–	–	33,2
19.	Берест	0,2	5,1	0,6	–	1,8	–	–	–	7,7
20.	Верба біла	–	–	1,7	1,0	4,0	–	–	–	6,7
21.	Тополя канадська	1,4	1,9	–	2,1	0,6	–	–	–	6,0
22.	Горіх грецький	–	–	4,8	–	–	–	–	–	4,8
23.	Черешня	–	–	0,5	3,6	–	–	–	–	4,1
24.	Тополя біла	–	–	–	–	0,3	2,7	–	–	3,0
25.	Клен ясенелистий	–	–	–	–	2,2	–	–	–	2,2
26.	Верба ламка	–	0,4	–	–	0,7	–	0,5	–	1,6
27.	Бархат амурський	–	–	0,4	–	0,6	0,6	–	–	1,6
28.	В'яз шорсткий	–	–	–	–	1,5	–	–	–	1,5
29.	Горіх сірий	–	–	–	–	–	0,9	–	–	0,9
30.	Клен цукристий	–	–	–	0,3	–	–	–	–	0,3
31.	Тополя чорна	0,2	–	–	–	–	–	–	–	0,2
32.	Груша звичайна	–	–	–	0,2	–	–	–	–	0,2
33.	Ліщина звичайна	–	–	–	–	–	–	–	0,8	0,8
Всього		433,4	1204,6	3647,6	8769,1	14497,7	11886,1	4158,2	567,3	45164,0

Розподіл вкритих лісовою рослинністю земель Розточчя за типами лісорослинних умов має свою специфіку. Більше половини з них (53 %) займають сугруди, 27 % – груди, 17 % – субори (табл. 4). Борові типи розповсюджені слабо, продуктивність насаджень тут досить низька. За гігротопом переважаючими є свіжі та вологі типи лісорослинних умов.

Більша частина соснових, дубових, грабових, березових і чорновільхових насаджень приурочені до сугрудових типів лісорослинних умов (відповідно, 59, 75, 68, 69, 95 %). Модринові насадження ростуть переважно у сугрудах і грудях (49 і 48 %), букові та ясеневі – у грудях (74 і 89 %). Насаджень дуба червоного найбільше створено в сугрудових типах (57 %), у грудових умовах – дещо менше (43 %).

Регіон Розточчя характеризується достатньо високою різноманітністю типів лісу (табл. 5-7). Ми облікували 34 типи лісу, серед них: по п'ять відносяться до борових і суборових, 15 – до сугрудових і 9 – до грудових типів лісорослинних умов. Тут, на відміну від сусідніх Волинської височини та Малеого Полісся, значного поширені бучини та субучини.

Найпоширенішими за площею типами лісу є свіжа грабова бучина (14 %), вологий грабово-дубово-сосновий сугруд (13,5 %), волога грабова бучина (12 %), свіжий дубово-сосновий субір (10 %) та свіжий грабово-дубово-сосновий сугруд (8 %). Ці п'ять типів лісу займають більше половини вкритих лісовою рослинністю ділянок Розточчя і тут насадження формують найбільші обсяги деревини. Згідно зі шкалою поширення типів лісу Б.Ф. Остапенка та ін. [9],

зазначені типи лісу відносяться до категорії дуже поширених (> 10 % площі) та поширених (3,5-10 % площі).

Серед борових типів лісу найпоширенішим є свіжий сосновий бір, який займає трохи більше 2 % вкритих лісом площ (табл. 5). Соснові насадження тут відіграють меліоративну роль, займаючи схили та вершини піщаних горбів.

Серед суборових типів лісу, окрім типу В₂-дС, 5 % займає вологий дубово-сосновий субір. Сосна тут має експлуатаційне значення, а замість дуба звичайного в складі насадження часто росте береза повисла. Є вдалі приклади запровадження в цьому типі лісу лісових культур за участю сосни звичайної та дуба червоного.

Табл. 4. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за типами лісорослинних умов і переважаючими породами, га

№ з/п	Переважаюча деревна порода	Вкриті лісовою рослинністю ділянки, га	Запас стовбурової деревини, тис. м ³	Розподіл вкритих лісовою рослинністю ділянок за типами лісорослинних умов, га			
				A	B	C	D
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Сосна звичайна	20358,9	6286,47	1036,6	6821,3	12076,3	424,7
2.	Модрина	381,6	88,34	1,8	9,7	188,6	181,5
3.	Ялина європейська	113,4	34,58	–	5,1	46,9	61,4
4.	Сосна Веймутова	4,1	1,31	–	0,8	2,5	0,8
5.	Ялиня біла	3,7	1,75	–	–	3,7	–
6.	Псевдотсуга Мензіса	4,2	2,08	–	–	3,6	0,6
7.	Бук лісовий	12809,8	3607,25	–	18,7	3282,8	9508,3
8.	Дуб звичайний	4667,8	1027,51	–	94,0	3524,3	1049,5
9.	Ясен звичайний	101,7	26,05	–	–	10,8	90,9
10.	Дуб червоний	542,2	158,42	–	4,0	307,7	230,5
11.	Береза повисла	2395,5	458,43	4,4	470,1	1663,3	257,7
12.	Грَاب звичайний	1216,0	214,75	–	–	829,7	386,3
13.	Вільха чорна	1697,1	287,09	–	42,9	1613,0	41,2
14.	Осика	491,0	79,12	–	145,1	336,9	9,0
15.	Клен-явір	129,4	21,71	–	–	17,9	111,5
16.	Липа дрібнолиста	104,8	23,28	–	–	86,3	18,5
17.	Клен гостролистий	68,0	10,74	–	–	31,5	36,5
18.	Робінія звичайна	33,2	3,79	5,4	10,7	16,5	0,6
19.	Берест	7,7	1,16	–	–	7,7	–
20.	Верба біла	6,7	1,23	–	–	6,7	–
21.	Тополя канадська	6,0	1,53	–	–	5,4	0,6
22.	Горіх грецький	4,8	0,24	–	–	4,8	–
23.	Черешня	4,1	0,62	–	–	–	4,1
24.	Тополя біла	3,0	0,66	–	–	3,0	–
25.	Клен ясенелистий	2,2	0,27	–	–	–	2,2
26.	Верба ламка	1,6	0,23	–	0,5	1,1	–
27.	Бархат амурський	1,6	0,31	–	–	1,6	–
28.	В'яз шорсткий	1,5	0,24	–	–	1,5	–
29.	Горіх сірий	0,9	0,09	–	–	–	0,9
30.	Клен цукристий	0,3	0,05	–	–	–	0,3
31.	Тополя чорна	0,2	0,04	–	–	0,2	–
32.	Груша звичайна	0,2	0,02	–	–	0,2	–
33.	Ліщина звичайна	0,8	0,04	–	–	0,8	–
Всього		45164,0	12339,37	1048,2	7622,9	24075,3	12417,6

Табл. 5. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок Українського Розточчя за типами лісу в умовах борів та суборів за переважними породами, га

№ з/п	Переважача деревна порода	Індекси типів лісу									Разом	
		A ₁ -C	A ₂ -C	A ₃ -C	A ₄ -C	A ₅ -C	B ₂ -дС	B ₂ -бкС	B ₃ -дС	B ₄ -дС		B ₅ -бС
1.	Сосна звичайна	26,3	997,4	11,7	0,8	0,4	4042,8	563,6	2065,7	149,2	-	7857,9
2.	Модрина	-	1,8	-	-	-	5,2	-	4,5	-	-	11,5
3.	Ялина європейська	-	-	-	-	-	-	-	5,1	-	-	5,1
4.	Сосна Веймутова	-	-	-	-	-	0,8	-	-	-	-	0,8
5.	Бук лісовий	-	-	-	-	-	8,8	9,9	-	-	-	18,7
6.	Дуб звичайний	-	-	-	-	-	62,8	2,3	28,9	-	-	94,0
7.	Дуб червоний	-	-	-	-	-	1,0	2,2	0,8	-	-	4,0
8.	Береза повисла	-	4,4	-	-	-	216,4	29,6	203,1	19,2	1,8	474,5
9.	Вільха чорна	-	-	-	-	-	-	-	28,1	14,8	-	42,9
10.	Осіка	-	-	-	-	-	78,8	0,8	65,5	-	-	145,1
11.	Робінія звичайна	-	5,4	-	-	-	6,9	-	3,8	-	-	16,1
12.	Верба ламка	-	-	-	-	-	-	-	0,5	-	-	0,5
Всього		26,3	1009,0	11,7	0,8	0,4	4423,5	608,4	2406	183,2	1,8	8671,1

На території Українського Розточчя сформувався рідкісний тип лісу – свіжий буковий субір (1,3 %). Бук лісовий виступає тут як домішка до сосни та дуба через сусідство з буковими насадженнями, які ростуть суцільними масивами на підвищеннях. Букові субори розміщені фрагментарно серед соснових субучин, де вони найчастіше займають ділянки гумусованих пісків [1, 9].

Гаврусевич А.М. [1] відзначив також наявність на Розточчі типу лісу – вологий буково-сосновий субір (B₃-бкС), вказуючи на його фрагментарність та близькість до типу лісу B₃-дС. Тут бук повинен одинично входити в другий дубовий ярус. Проте на цей час вологий буковий субір на Розточчі не виділений, необхідне проведення спеціальних типологічних обслідувань з виявлення площ цього типу лісу.

У сугрудах зосереджена найбільша площа лісових насаджень регіону – більше 24 тис. га (табл. 6). Окрім типів лісу C₃-г-дС і C₂-г-дС, значне поширення мають волога грабово-соснова судіброва (7 %) та свіжий і вологий буково-соснові сугруди (по 5 %). У свіжих сугрудах склались оптимальні умови для росту соснових насаджень, тому вони тут є переважними (12,1 тис. га або 50,2 %). Площа насаджень з перевагою дуба звичайного та бука лісового є значно меншою, але досить подібною (відповідно 14,6 та 13,6 %). Насаджень у грудових типах лісу, порівняно з сугрудами, є вдвічі менше – 12,4 тис. га (табл. 7). Серед них переважають букові деревостани в бучинах (76,6 %), дібров є значно менше (8,5 %). Інші грудові типи лісу займають незначну площу.

Вікова структура лісів Розточчя загалом є розбалансованою (табл. 8, рис. 1). Так, найбільшу площу серед хвойних займають середньовікові насадження (53 %), а стиглі й перестійні – лише 12,6 %. Молодняки І-ІІ груп віку теж займають відносно невелику площу – 13 %. Найбільшу площу серед хвойних порід займає сосна звичайна (97,6 %), розподіл насаджень якої за віковими групами подібний до такого у хвойних загалом.

Табл. 6. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок Українського Розточчя за типами лісу в умовах сугрудів за переважними породами, га

№ з/п	Переважача деревна порода	Індекси типів лісу												Разом		
		C ₂ -г-дС	C ₂ -г-дД	C ₂ -г-бкД	C ₂ -г-бкС	C ₂ -г-бкД	C ₂ -г-бкС	C ₃ -г-дС	C ₃ -г-дД	C ₃ -г-дС	C ₃ -г-бкС	C ₃ -г-бкД	C ₃ -г-бкС			
1.	Сосна звичайна	3017,4	557,0	3,7	1594,3	44,4	78,3	4619,0	855,7	29,0	9,5	1238,1	24,1	3,2	2,6	12076,3
2.	Модрина	72,1	8,7	0,5	21,3	13,4	4,3	23,2	19,3	2,3	2,5	21,0	-	-	-	188,6
3.	Ялина європейська	5,2	-	-	7,6	-	-	10,9	13,3	-	1,2	8,7	-	-	-	46,9
4.	Сосна Веймутова	-	-	-	-	-	-	2,5	-	-	-	-	-	-	-	2,5
5.	Ялиця біла	-	-	-	-	-	-	3,7	-	-	-	-	-	-	-	3,7
6.	Псевдотсуга Мензіса	-	-	-	2,1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,6
7.	Бук лісовий	46,5	162,5	36,3	209,5	1440,0	549,4	24,7	40,0	371,2	106,5	296,2	-	-	-	3282,8
8.	Дуб звичайний	232,5	901,5	209,1	40,9	211,9	11,7	195,0	1520,3	23,7	139,2	36,1	2,4	-	-	3524,3
9.	Ясен звичайний	2,3	-	-	-	-	-	-	-	-	1,2	0,4	-	-	6,9	10,8
10.	Дуб червоний	53,0	21,2	1,6	7,5	14,4	3,5	39,8	132,6	2,6	6,5	25,0	-	-	-	307,7
11.	Береза повисла	156,0	60,1	9,2	190,9	78,6	11,6	661,3	117,0	33,0	3,6	274,5	-	-	67,5	1663,3
12.	Граб звичайний	110,7	106,1	8,1	104,1	70,7	12,3	63,0	191,3	35,9	29,8	97,4	-	0,3	-	829,7
13.	Вільха чорна	3,8	-	1,7	-	-	-	251,5	142,7	8,2	6,8	53,1	12,5	-	-	1613,0
14.	Осіка	32,9	5,4	-	1,0	5,2	-	201,0	29,8	18,2	-	43,4	-	-	-	336,9
15.	Клен-явір	1,5	-	-	0,6	0,5	-	3,6	7,9	1,6	2,2	-	-	-	-	17,9
16.	Ліпа дрібнолиста	10,3	0,9	-	-	1,7	-	54,0	2,5	9,9	1,3	5,9	-	-	-	86,5
17.	Клен гостролистий	3,1	2,8	-	-	6,9	-	4,5	12,2	-	0,5	1,5	-	-	-	31,5
18.	Робінія звичайна	1,6	-	3,5	8,7	-	-	1,6	-	0,7	-	0,4	-	-	-	16,5
19.	Верес	0,2	7,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7,7
20.	Верба біла	1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,7	6,7
21.	Тополя канадська	-	0,3	-	-	-	-	2,1	2,4	-	-	-	-	-	0,6	5,4
22.	Тополя біла	-	-	-	-	2,7	-	0,3	-	-	-	-	-	-	-	3,0
23.	Верба ламка	-	-	-	-	-	-	0,4	-	-	-	0,2	-	-	0,5	1,1
24.	Бархат амурський	0,3	0,6	-	-	-	-	-	0,3	0,4	-	-	-	-	-	1,6
25.	В'яз шорсткий	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5
26.	Горіх грецький	-	-	-	2,8	-	-	-	-	-	-	2,0	-	-	-	4,8
27.	Тополя чорна	-	-	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	-	-	-	0,2
28.	Ліщина звичайна	-	-	-	-	-	-	0,8	-	-	-	-	-	-	-	0,8
Всього		3751,9	1834,6	273,7	2191,3	1891,9	671,1	6163,1	3087,3	536,7	310,8	2103,9	39,0	3,5	1185,4	24075,3

Друге місце за площею серед хвойних (1,8 %) займає модрина, розподіл насаджень якої за віковими групами є відносно рівномірним. Так, найбільшу площу займають досягаючі насадження (38,6 %), трохи меншу – молодняки (26 %) та стиглі насадження (24 %). Незначний відсоток площі (0,6 %) припадає на насадження інших хвойних порід – ялини, ялиці та дугласії. Вікова структура твердолистяних насаджень є найменш розбалансованою. Так, переважаючі площі займають середньовікові насадження (39,1 %), а досягаючі і стиглі насадження – близько 25 та 23 % (рис. 2).

Табл. 7. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок Українського Розточчя за типами лісу в грудневих умовах за переважаючими породами, га

№ з/п	Переважаюча деревна порода	Індекси типів лісу									Разом
		D _{2-гД}	D _{2-бкД} (D _{2-г-бкД})	D _{2-гбк} (D _{2-г-гбк})	D _{3-гД}	D _{3-бкД} (D _{3-г-бкД})	D _{3-гбк} (D _{3-г-гбк})	D _{4-гД}	D _{4-Влч}	D _{5-Влч}	
1.	Сосна звичайна	10,1	1,6	169,8	-	4,9	238,3	-	-	-	424,7
2.	Модрина	15,0	-	94,1	6,0	-	66,4	-	-	-	181,5
3.	Ялина європейська	5,4	-	25,5	2,1	1,8	26,6	-	-	-	61,4
4.	Сосна Веймутова	-	-	-	-	-	0,8	-	-	-	0,8
5.	Псевдотсуга Мензіса	-	-	0,6	-	-	-	-	-	-	0,6
6.	Бук лісовий	0,4	21,8	5111,5	6,0	-	4368,6	-	-	-	9508,3
7.	Дуб звичайний	115,8	52,1	369,6	39,5	34,9	436,5	1,1	-	-	1049,5
8.	Ясен звичайний	0,6	-	9,9	30,4	10,6	30,0	9,4	-	-	90,9
9.	Дуб червоний	23,9	14,1	87,7	3,4	4,2	97,2	-	-	-	230,5
10.	Береза повисла	4,3	5,1	173,7	-	6,0	68,6	-	-	-	257,7
11.	Гراب звичайний	43,5	13,2	110,8	0,8	-	216,2	1,8	-	-	386,3
12.	Вільха чорна	-	-	0,2	-	-	19,0	-	21,4	0,6	41,2
13.	Осика	-	-	6,0	-	-	3,0	-	-	-	9,0
14.	Клен-явір	2,3	0,9	61,2	8,4	1,9	36,8	-	-	-	111,5
15.	Липа дрібнолиста	-	-	-	-	6,0	12,5	-	-	-	18,5
16.	Клен гостролистий	-	2,2	14,1	-	0,3	19,9	-	-	-	36,5
17.	Робінія звичайна	-	-	0,3	-	-	0,3	-	-	-	0,6
18.	Тополя канадська	-	-	-	-	-	0,6	-	-	-	0,6
19.	Черешня	-	-	4,1	-	-	-	-	-	-	4,1
20.	Клен ясенелистий	-	-	-	-	-	2,2	-	-	-	2,2
21.	Горіх сірий	-	-	0,9	-	-	-	-	-	-	0,9
22.	Клен цукристий	-	-	0,3	-	-	-	-	-	-	0,3
Всього		221,3	111,0	6240,3	96,6	70,6	5643,5	12,3	21,4	0,6	12417,6

Серед насаджень твердолистяних порід найбільшу площу займають буккові (65,4 %), вікова структура яких є також загалом рівномірною. Найбільшу площу серед них займають середньовікові (32,5 %), дещо меншу – досягаючі (29,9 %) та стиглі і перестійні (29,7 %) насадження. Найменше зафіксовано букових молодняків – лише 7,9 %.

Значно меншу площу серед твердолистяних Розточчя займають дубові насадження (26,6 %), значну перевагу серед яких мають середньовікові деревостани (58,5 %). Стиглі й перестійні насадження займають незначну площу (8,7 %), основна частина яких зосереджена на заповідних територіях. При цьому середній вік букових насаджень становить 82, дубових – 78 років.

Табл. 8. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за панічними породами та групами віку

Деревні породи	Вкриті лісовою рослинністю землі, га										Запас стовбурової деревини, тис. м ³				Середній вік, років
	молодняки		всього	перестійні		досягаючі	середньовікові	досягаючі	стиглі	перестійні	всього				
	I група віку	II група віку		I група віку	II група віку										
Хвойні, в т.ч.	1008,6	1703,4	11061,6	4454,7	2488,6	149,0	20865,9	43,93	247,54	3579,20	1635,49	855,72	52,64	6414,52	65
Сосна звичайна	971,5	1638,1	10991,2	4245,1	2431,1	86,0	20363,0	43,31	243,62	3562,44	1571,41	836,06	30,93	6287,77	65
Модрина	35,8	63,7	43,1	147,5	36,1	55,4	381,6	0,61	3,81	8,28	43,34	12,66	19,64	88,34	43
Ялина європейська	0,5	1,6	20,2	62,1	21,4	7,6	113,4	0,01	0,11	4,65	20,74	7,00	2,07	34,58	55
Твердолистяні, в т.ч.	787,7	1313,1	7639,4	4863,1	4467,8	508,7	19579,8	25,56	174,96	1955,93	1459,73	1334,97	120,79	5071,94	79
Бук лісовий	536,0	473,4	4165,2	3830,9	3552,3	252,0	12809,8	18,11	63,35	1144,27	1200,50	1115,20	65,82	3607,25	82
Дуб звичайний	219,6	739,6	3046,5	749,6	396,8	57,9	5210,0	6,35	103,37	748,36	203,80	112,48	11,57	1185,93	78
Гراب	0,4	35,7	307,4	213,4	474,5	184,6	1216,0	0,01	1,07	38,24	36,53	97,95	40,95	214,75	62
Клен	20,7	61,3	85,6	28,5	3,8	-	199,9	0,76	6,81	18,04	6,28	0,88	-	32,77	44
М'яколистяні, в т.ч.	38,6	140,3	1844,3	1149,3	1338,2	195,2	4705,9	0,65	8,69	265,68	224,67	305,52	46,40	851,61	50
Береза	30,0	65,5	968,3	515,6	732,5	83,6	2395,5	0,51	2,42	141,26	117,11	178,60	18,53	458,43	50
Вільха	7,3	38,1	725,5	335,0	507,6	83,6	1697,1	0,11	2,56	100,07	58,42	105,51	20,42	287,09	53
Осика	1,3	36,7	103,6	284,5	57,6	7,3	491,0	0,03	3,71	15,54	46,07	11,93	1,84	79,12	32
Технічно цінні	1,7	3,1	2,6	1,4	3,6	-	12,4	0,04	0,07	0,32	0,27	0,56	-	1,26	40
Разом	1836,6	3159,9	20547,9	10468,5	8298,2	852,9	45164,0	70,18	431,26	5801,17	3320,16	2496,77	219,83	12339,37	69

Ще меншу площу серед твердолистяних займають грабові та кленові насадження (відповідно, 6,2 та 1,0 %), вікова структура яких є також розбалансованою. Серед грабняків переважають стиглі та перестійні насадження (54,2 %), серед кленових – середньовікові насадження (42,8 %) та молодняки (41,0 %).

Насадження інших твердолистяних порід (ясен, в'яз, робінія) займають невелику площу, переважаючими серед яких є досягаючі і стиглі. М'яколистяне господарство представлено всіма віковими групами насаджень, серед яких найменшу площу займають молодняки (3,8 %). На середньовікові, досягаючі та стиглі деревостани припадає дещо більше 39, 24 та 28 % площі (рис. 3).

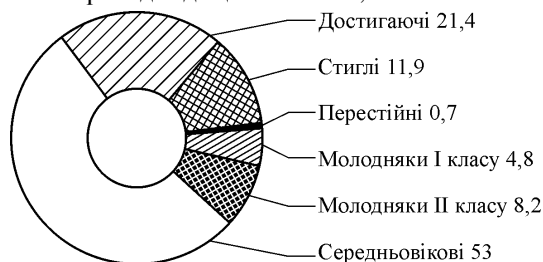

Рис. 1. Розподіл площ насаджень хвойних порід за групами віку, %

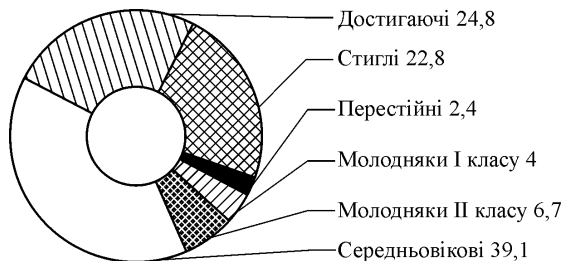

Рис. 2. Розподіл площ насаджень твердолистяних порід за групами віку, %

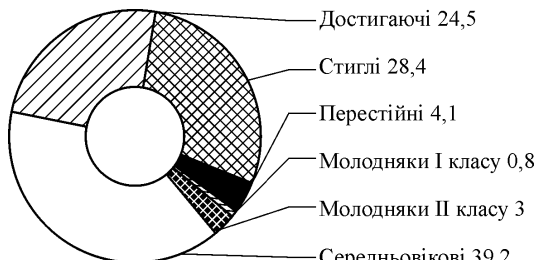

Рис. 3. Розподіл площ насаджень м'яколистяних порід за групами віку, %

Основну площу серед м'яколистяних насаджень займають березняки (50,9 %) та вільхові насадження (36,1 %), решту площі припадає на осичники. Серед березняків та вільхових насаджень переважають середньовікові (40,4 та 42,7 %), серед осичників – досягаючі (57,9 %). Найменшу площу займають молодняки, що є результатом проведення лісгосподарськими підприємствами реконструктивних заходів. Найбільший запас деревини хвойних зосереджений у

середньовікових насадженнях (55,8 %), тоді як у стиглих і перестійних – лише 14,1 % (табл. 8). Структура хвойних насаджень за запасом деревини є такою ж розбалансованою, як і за площею (рис. 1).

По твердолистяному господарству найбільший запас деревини відзначено також у середньовікових деревостанах (38,6 %), дещо менший – у стиглих і перестійних (28,7 %) та досягаючих (28,8 %). Як і за площею, структура твердолистяних насаджень за запасом є найменш розбалансованою, порівняно з хвойними та м'яколистяними насадженнями.

Запас деревини по м'яколистяному господарству розподілений відносно рівномірно у середньовікових, досягаючих і стиглих деревостанах.

Варто зазначити, що існують реальні шляхи підвищення продуктивності насаджень Українського Розточчя, насамперед шляхом впровадження плантаційних лісових насаджень за участю швидкорослих порід – модрин європейської та японської, псевдотсуги Мензіса, дуба червоного. Бонітети цих порід достатньо високі, і культивування їх у насадженнях із коротким оборотом рубки дасть змогу отримати значні обсяги деревини.

Ще один важливий напрям підвищення продуктивності – створення піднаметових культур у низькоповнотних насадженнях сосни, бука, дуба. Хоча відсоток таких насаджень у лісовому фонді Українського Розточчя загалом невисокий, введення під їх намет швидкорослих порід не лише підвищить загальну продуктивність, але й покращить товарність, поліпшить біологічну стійкість лісів та їх позитивний вплив на довкілля.

Висновки. Серед вкритих лісовою рослинністю ділянок найбільші площі займають хвойні (46,2 %), трохи менше – твердолистяні (43,4 %) і відносно невелика площа знаходиться під м'яколистяними породами (10,4 %).

Найбільший запас деревини хвойних і твердолистяних порід зосереджений у середньовікових (55,8 та 38,6 %), тоді як у м'яколистяних – у стиглих насадженнях (35,9 %). Насадження регіону загалом є високобонітетними та середньоповнотними.

Переважаючими в Українському Розточчі є сугрудові типи лісорослинних умов (53 % вкритих лісовою рослинністю земель). На території регіону обліковано 34 типи лісу.

Найвищим показником середнього віку характеризуються насадження твердолистяних порід, найнижчим – насадження технічно цінних порід (оксамитника, черешні, горіха, груші).

Для підвищення продуктивності лісів перспективним заходом є впровадження у лісові насадження швидкорослих деревних порід – модрини, псевдотсуги, дуба червоного як плантаційних насаджень з коротким оборотом рубки. Важливим заходом є також створення піднаметових лісових культур у низькоповнотних лісових насадженнях.

Література

1. Гаврусевич А.Н. Типы буковых лесов северного Ополя и Расточья / А.Н. Гаврусевич // Научные труды УкрНИИЛХА: Вопросы повышения продуктивности лесов Карпат. – Ужгород : Закарпат. обл. изд-во, 1958. – Т. 1. – С. 165-182.

2. Геренчук К.И. К вопросу о лесостепной зоне Украины / К.И. Геренчук // Доклады и общ. Львов. отд-ния Геогр. об-ства УССР за 1964 г. – Львов, 1965. – С. 5-9.
3. Горшенин Н.М. Лесорастительные районы западных, Черновицкой и Закарпатской областей УССР / Н.М. Горшенин, С.В. Шеченко // Научные записки ЛСХИ. – Львов, 1954. – Т. 4. – С. 147-156.
4. Дебринок Ю.М. Лісокультурне районування Західного Лісостепу України : монографія / Ю.М. Дебринок. – Львів : Вид-во "Камула", 2003. – 248 с.
5. Дебринок Ю.М. Продуктивність деревостанів у сугрудах Страдцівського НВЛК // Сучасний стан і перспективи розвитку лісової типології в Україні : матер. XII Погребняківських читань : перша всеукраїнська лісотипологічна наук.-практ. конф. 10-11 червня 2010 р. / Ю.М. Дебринок, П.П. Придка. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2012. – С. 211-218.
6. Дебринок Ю.М. Характеристика та особливості поширення типів лісу на території держлісфонду Страдцівського навчально-виробничого лісокомбінату / Ю.М. Дебринок, Л.І. Копій, П.П. Придка // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 7. – С. 30-35.
7. Генсирук С.А. Комплексное лесохозяйственное районирование Украины и Молдавии : монография / С.А. Генсирук, С.В. Шевченко, В.С. Бондарь и др. / под ред. проф. – С. А. Генсирук. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1981. – 360 с.
8. Остапенко Б.Ф. Лісова типологія : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / Б.Ф. Остапенко, В.П. Ткач. – Харків : Вид-во Харків. держ. аграр. ун-ту ім. В.В. Докучаєва, 2002. – 204 с.
9. Остапенко Б.Ф. Типологічна різноманітність лісів України. Зона широколистяних лісів : монографія / Б.Ф. Остапенко, І.П. Федець, В.П. Пастернак. – Харків : Вид-во Харків. держ. аграр. ун-ту ім. В.В. Докучаєва, 1998. – 127 с.
10. Придка П.П. Продуктивність деревостанів у суборах Страдцівського НВЛК / П.П. Придка // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3. – С. 40-46.
11. Придка П.П. Характеристика сугрудових типів лісу у лісовому фонді Страдцівського НВЛК : матер. наук. конф., присвяч. 80-річчю заснування УкрНДЛГА: Лісівнича наука: витоки, сучасність, перспективи / П.П. Придка. – Харків : Вид-во УкрНДЛГА, 2010. – С. 56-58.
12. Сорока М.І. Рослинність Українського Розточчя : монографія / М.І. Сорока. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 434 с.
13. Сорока М.І. Флора Расточья, ее охрана и использование : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. с.-х. наук / М.И. Сорока. – Львов, 1992. – 17 с.
14. Buraczyński J. Roztocze. – Lublin : Wyd-wo UMCS, 1997. – 189 s.

Придка П.П., Дебринок Ю.М. Лесные насаждения Украинского Розточья: распространение и лесоводственно-таксационная характеристика

На основе обработки таксационных баз данных по состоянию на 1.01.2011 г. осуществлена оценка современного распространения насаждений региона в пределах лесохозяйственных предприятий. Проанализирован также ряд лесоводственно-таксационных показателей – распределение по относительным полнотам, запасам стволовой древесины, группам возраста, распространение по типам леса и составом древостоев. Отмечена перспектива создания плантационных лесных культур из быстрорастущих видов как сырьевой базы для удовлетворения промышленных нужд.

Ключевые слова: Украинское Розточье, насаждения, площадь, полнота, запас, группы возраста, возрастная структура, типы леса, плантационное лесовыращивание.

Debrinyuk Yu.M., Prydka P.P. Forest stand of Ukrainian Roztochya: areal, silvicultural and biometric features

The forest areas with spruce dominance were estimated within Ivano-Frankivsk administrative region using state stand level forest inventory database (as 01.01.2011). Also, we analyzed a number of forest stand indexes such as distribution of relative stand density, actual wood steam stock, stand age classes, distribution by forest types and stand tree species compositions. The attention is paid on perceptiveness Norway spruce forest plantations planting with fast-growing tree species as resource base for industry needs.

Keywords: Ukrainian Roztochya, stand, area, stand density, wood stock, age groups, age structure, forest types, plantation forestry.

УДК 630*232.318

Доц. В.С. Кузьович, канд. с.-г. наук –
Бережанський агротехнічний інститут НУБіП України

**ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ *LARIX L.* У ЛІСОВИХ НАСАДЖЕННЯХ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Досліджено посівні якості однорідних партій насіння *Larix Mill.* – чистоту, масу 1000 насінин, схожість, енергію проростання, зараження фітопатогенами за результатами аналізу середніх зразків Львівською державною зональною лісонасінною інспекцією впродовж 1990-2012 рр.

Встановлено, що у лісових насадженнях регіону посівні якості насіння модрина загалом є високими. Серед 256 однорідних партій насіння 1, 2 і 3 класів якості розподіляється так: 46, 37 і 16 %; некондиційне насіння серед досліджених однорідних партій становить лише один відсоток.

Ключові слова: модрина, маса однорідних партій насіння, посівні якості насіння, класи якості насіння.

Модрина є однією із цінних швидкорослих інтродукованих порід в Україні. Особливо швидке нагромадження деревини модрина виявляє у західному регіоні України, зокрема – в Тернопільській області [1-4].

У насадженнях Тернопільської області культивують модрина європейську (*Larix decidua Mill.*), модрина тонколускату або японську (*Larix leptolepis [Sieb. et Zucc.] Gord*) та модрина широколускату або євразійську (*Larix eurolepis Henry*). Кожен рік існує високий попит на садивний матеріал модрина, тому лісогосподарські підприємства заготовляють значні обсяги насіння породи. Відпускні ціни на насіння досить високі, а його схожість часто буває низькою, що гальмує виробництво необхідної кількості садивного матеріалу. Тому, важливо проаналізувати посівні якості насіння модрина, методи підвищення схожості якого потребують додаткових досліджень.

Об'єкти та методика. З метою аналізу показників посівних якостей насіння модрина в умовах лісового фонду Тернопільської області ми використали результати аналізу насіння породи Львівської державної зональної лісонасінної інспекції. До уваги брали зразки насіння, які надійшли на аналіз з лісогосподарських підприємств упродовж 1990-2012 рр. Аналізували такі показники посівних якостей насіння – чистоту (ГОСТ 13056.2-89), масу 1000 шт. насінин (ГОСТ 13056.4-67), зараження фітопатогенами (ГОСТ 13056.5-76), схожість та енергію проростання (ГОСТ 13056.6-75), життєздатність (ГОСТ 13056.7-68). До уваги брали також масу однорідних партій насіння.

Результати та обговорення. Впродовж останніх 23 років Львівською ДЗЛНІ проведено аналіз посівної якості середніх зразків насіння модрина, які представляють 256 однорідних партій насіння породи (табл.). Маса однорідних партій відзначається значною варіабельністю, що пояснюється періодичністю насінношення породи, погодними умовами в період запилення та дозрівання насіння, обмеженою кількістю об'єктів постійної лісонасінної бази. У різні за урожайністю роки мінімальна маса однорідних партій насіння (ОПН) становила в межах 0,5-1,0, максимальна – 7-50 за середнього значення 1,3-10,8 кг. Виняток становлять однорідні партії насіння модрина в 2006 р., коли мінімальна маса ОПН становила 20, а максимальна – 44 кг.